

Piet de Zaeger, *Lier, bezet en bevrijd. Een Vlaamse stad tijdens de tweede Wereldoorlog*, Leuven, Acco, 1995, 159 p.

In 1995 was het vijftig jaar geleden dat er een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog, en het is tegen die achtergrond dat dit boek – oorspronkelijk een licentiaatsverhandeling geschiedenis (Leuven, 1995) – met een woord vooraf door prof. Mark Van den Wijngaert kon verschijnen.

Het beschrijft de oorlogsgeschiedenis van Lier met als uitgangspunt de vraag naar continuïteit en verandering: in hoeverre betekende 1940-1945 een breuk in de politieke en socio-culturele geschiedenis van de stad. Vandaar dat begin- en einddatum de gemeenteraadsverkiezingen van 1938 en 1946 zijn, met een bredere aanloop voor de jaren dertig. Als bronnen dienen naast nationale en regionale weekbladen, vooral talrijke dossiers uit het stadsarchief van Lier, het provinciaal archief van Antwerpen en het gewestelijk archief van het ACV, aangevuld met mondelinge informatie van acht getuigen, en met documenten bewaard in het ADVN, NSGWOII, KADOC en privépapieren.

Het boek bestaat uit drie delen. In het eerste deel (36 p.) wordt de vooroorlogse periode behandeld, met een voorstelling van de politieke families, de strijd om de gemeenteraadsverkiezingen van 1938, en het politieke klimaat aan de vooravond

van de Tweede Wereldoorlog, met een katholiek stadsbestuur, maar groeiende tegenstellingen tussen de katholieke rechterzijde en de vrijzinnige linkerzijde, tussen vlaamsgezinden en anti-vlaamsgezinden, en tussen alle partijen door de groeiende werkloosheid. Het tweede deel (35 p.) is getiteld “Lier en de Nieuwe Orde” en beschrijft wat er in de stad gebeurde in mei 1940, hoe in de zomer 1940 de ‘greep naar de macht’ van het VNV verliep, en wat de nieuwe leiding deed met de oorlogsproblemen in de stad, hoe de tegenstelling groeide tussen ‘zwart’ en ‘wit’, wat de houding was van de traditionele politieke families daarin, en tenslotte, wat er gebeurde met het verenigingsleven op sociaal en cultureel vlak. In het derde deel tenslotte (30 p.) wordt de situatie na de bevrijding (september 1944 tot november 1946) behandeld, met het herstel van het vooroorlogse stadsbestuur, verzet, repressie en epuratie, de toenemende polarisatie tussen links en rechts met de eerste parlementsverkiezingen van februari 1946 en de gemeenteraadsverkiezingen van november 1946, en het herstel van het socio-culturele leven.

De conclusie van De Zaeger is dat de Tweede Wereldoorlog op lange termijn geen breuk vormde in de geschiedenis van Lier. De vooroorlogse politieke tegenstellingen axeerden zich daar immers vooral rond twee conflict-niveaus: het levensbeschouwelijke niveau waar de discussie zich toespitste op de positie in de schoolkwestie, waar aan de ene kant katholieken en Vlaams-nationalisten stonden tegenover anderzijds vrijzinnige socialisten en liberalen; en het communautaire probleem, waar alle loyaal-Belgische traditionele partijen (katholieken, liberalen en socialisten) stonden tegenover de anti-Belgische Vlaams-nationalisten. De sociaal-economische tegenstelling speelde in Lier niet zo een grote rol.

Om op het tweede conflict-niveau hun positie door te drukken kozen de Vlaams-nationalisten voor collaboratie, en probeerden – eens de macht in handen de vooroorlogse verzuiling – het eerste spanningsveld – te doen verdwijnen. In de collaborerende groepen had het VNV het overwicht, de aanhangers van SS-Vlaanderen en de DeVlag waren een minderheid van Ward Hermans-getrouwen, terwijl het Verdinaso in Lier nauwelijks iets voorstelde. De greep naar de macht van het VNV mislukte door het passief en actief verzet dat vooral uit katholieke kring kwam. Na de bevrijding bleek dat de machtsbasis van de Nieuwe-Ordegezinden uitsluitend op de steun van de bezetter was aangewezen. Het Vlaams-nationalisme verdween als politieke factor. De vooroorlogse tegenstelling tussen katholieken en niet-katholieken werd verscherpt doordat ze zich vasthaakte aan de naoorlogse politieke spanningen rond repressie en koningskwestie. De katholieke zuil wist opnieuw de macht in handen te nemen en bood tijdelijk onderdak voor Vlaams-nationalisten. Maar in 1964 werd opnieuw een Vlaams-nationalistisch gemeenteraadslid verkozen, en waren de vier vooroorlogse politieke Lierse fami-

lies opnieuw in de raad vertegenwoordigd. Dat interpreteren – zoals de auteur doet – als continuïteit op lange termijn lijkt mij wat betwistbaar: de termijn is wel erg lang en de omstandigheden in de jaren zestig niet vergelijkbaar met de jaren dertig. Terwijl de Vlaams-nationalisten er in 1926 – maar acht jaar na de oorlog – al in geslaagd waren de katholieke meerderheid te breken (tot 1932), waren hun pogingen om in 1952 en 1958 zelfs maar een zetel te halen mislukt, en kwam het (beperkte) succes van 1964 pas twintig jaar na de oorlog.

Het boek is in vele opzichten een model. Het heeft een duidelijke vraagstelling, is gesteund op breed bronnenonderzoek, biedt een analyse die zowel algemeen als specifiek is, d.w.z. dat zowel bredere ontwikkelingen als de lokale personen en omstandigheden aan bod komen, heeft een heldere en logische structuur die qua omvang en delen, hoofdstukken en paragrafen mooi in evenwicht werd gebracht, en is geschreven in een vlot leesbare stijl. Het is mooi geïllustreerd met sprekende foto's en ligt aangenaam in de hand. Zoals Van den Wijngaert aan het einde van zijn woord vooraf schrijft, is het boek voor een brede groep mensen interessant – niet enkel voor Lierenaars – omdat het de lokale en regionale gebeurtenissen plaatst in de ruimere context van de oorlog. Het is ook een leerrijke studie over hoe in concrete plaatselijke omstandigheden de greep naar de macht van het collaborerende Vlaams-nationalisme mislukte.

LOUIS VOS

NAAMSEVEST 162, B-3000 LEUVEN